

Бражник В.О.,
*студент 6 курсу, 2 групи, Інституту про-
куратури та кримінальної юстиції Націо-
нального юридичного університету імені
Ярослава Мудрого*

ДО ПИТАННЯ ПРО СПЕЦИФІКУ ПРОФІЛАКТИКИ АДИКТИВНОЇ ПОВЕДІНКИ У ОБДАРОВАНИХ ПІДЛІТКІВ

Ключові слова: адиктивна поведінка, обдаровані підлітки, про-
філактика.

Анотація. У тезах автором запропоновано та проаналізовано
систему профілактичних заходів адиктивної поведінки обдарова-
них підлітків.

Ключевые слова: аддиктивное поведение, одаренные подрост-
ки, профилактика.

Аннотация. В тезисах автором предложена и проанализирована
система профилактических мероприятий аддиктивного поведения
одаренных подростков.

Keywords: addictive behavior, gifted teenagers, prevention.

Summary. In theses the author proposes and analyzes the system of
preventive measures of addictive behavior of gifted adolescents.

Вітчизняні психологи дослідивши вікові особливості дітей,
прийшли до висновку, що підлітки мають ряд характерних осо-
бливостей. До таких особливостей можна віднести негативізм,
перебудову системи цінностей, формування усвідомленої самоо-
цінки, схильність до філософського осмислення життя, яка зму-
шує підлітків замислюватися над серйозними екзистенційними
питаннями, зокрема про сенс власного життя і значення загально-
людських цінностей. Сьогодні в суспільстві відбуваються інтен-

сивні процеси інформатизації та інтелектуалізації, прискореними
темпами формується інформаційне суспільство, особливістю яко-
го є комп'ютеризація всіх сфер людського життя. Останнім часом
комп'ютерні технології та комп'ютерні системи використовують-
ся в більшості злочинів як засіб їх вчинення [1, с. 1297].

Саме в цей період перед підлітком постає завдання самовизна-
чення, вибору подальшого життєвого шляху, що призводить до
розвитку у нього сильного психологічного кризи, наслідком якої
можуть бути різні девіантні прояви у поведінці підлітка.

Разом з тим, варто зауважити, що особливу групу серед не-
повнолітніх складають, так звані, обдаровані підлітки, які мають
свої особливості, які суттєво відрізняють їх від решти дітей. Саме
тому, на нашу думку, профілактика адиктивної (залежної) поведін-
ки приймає особливу актуальність серед обдарованих підлітків у
ситуації їх віктимізації.

Даній категорії дітей властивий ряд індивідуально-психологіч-
них рис, які роблять їх особливо уразливими до несприятливого
впливу окремих факторів соціалізації. До числа таких рис можна
віднести перфекціонізм, неприйняття конформізму, егоцентризм,
емоційна надчутливість, нерівномірність розвитку (гетеросінхронія
і діссінхронія). Ці особливості можуть стати причиною багатьох
труднощів в соціалізації обдарованої дитини - як у спілкуванні з
оточуючими, так і в навчанні, так і в підвищеній можливості стати
жертвою злочину, або вчинити певний злочин. [2, с. 76].

Так, перфекціонізм, тобто внутрішнє прагнення до доскона-
лості виражається в тому, що дитина прагне в будь-якій діяль-
ності досягти найвищого результату. Не зумівши добитися успіху,
підліток буде переживати стан фрустрації, підвищену нервозність,
збудливість і разом з тим пригніченість. Головкин Б.М. зазначає, за
різних обставин жертвами злочинів можуть стати будь-які особи,
незалежно від статі, віку, національності, соціального становища,
рівня доходів, місця проживання. Між тим практика показує не-
однаковий рівень уразливості людей перед злочинними посяган-
нями. Це пов'язано не тільки з соціально-демографічними від-
мінностями населення, але й з несприятливими середовищними
умовами проживання та небезпечною поведінкою за конкретних
обставин [3, 162].

Обдаровані діти не схильні до конформізму, вони часто бувають не згодні з більшістю, шукають нестандартне рішення проблем, вони мають свою власну думку з будь-якого питання. Дана якість в поєднанні з егоцентризмом, тобто нездатністю приймати точку зору інших, може послужити причиною конфліктів з оточуючим середовищем.

Для обдарованих дітей характерна висока емоційна чутливість. Вони часто помічають і звертають увагу на те, чого інші не помічають. Необережно кинуте слово або різкий жест можуть бути прийняті дитиною не так як потрібно; він може вважати себе винуватим в конфлікті виник, що виник не з його вини; найнезначніша на перший погляд образа для обдарованого підлітка може стати особистою трагедією.

Крім того, обдарованим дітям властива нерівномірність розвитку. Так, володіючи високими інтелектуальними або творчими здібностями, дитина може мати серйозне відставання в комунікативній і емоційній сферах, тобто саме в тих сферах особистості, які відповідають за спілкування. У підлітковому віці цей фактор набуває особливого значення, оскільки спілкування є в цьому віці є провідним видом діяльності. Не вмюючи налагоджувати відносини з однолітками, конструктивно вирішувати конфлікти і висловлювати свої почуття, підліток може стати ізгоєм у суспільстві, у власному колективі та навіть вважати себе ізгоєм у власній родині [1, с. 76-77]. Життя і діяльність підлітків поступово переміщується з вулиці у кіберпростір. Інтернет знеособив спілкування, зробив його анонімним, сформував новий тип суспільних відносин та цінності, які поки що не захищені кримінально-правовими заборонами. Одночасно, у сучасних підлітків значно розширився діапазон небезпечної поведінки, що формально не підпадає під дію Кримінального кодексу [4, 209].

Без належної соціально-педагогічної допомоги обдарована дитина може виявитися нездатною упоратися зі своїми проблемами. В цьому випадку він може шукати вихід в девіантних формах поведінки, в тому числі в адиктивній поведінці. Відомі випадки, коли обдаровані діти, не зумівши реалізувати себе, згодом ставали залежними, вчиняли злочини і рано йшли з життя. Саме тому особливо важливо здійснювати профілактику адиктивної поведінки серед обдарованих підлітків.

У зв'язку з цим можна виділити наступні етапи профілактичної діяльності адитивної поведінки обдарованих дітей:

1. Діагностичний, що включає в себе діагностику особистісних якостей, які можуть вплинути на формування адиктивної поведінки (низька стресостійкість, нестійка Я-концепція, нерозвиненість комунікативних навичок, підвищений егоцентризм, низьке сприйняття соціальної підтримки, стратегія уникнення при подоланні стресових ситуацій та ін.), а також отримання інформації про стан дитини в сім'ї, про характер сімейних взаємин, про склад сім'ї, про його захоплення і здібностях, про його друзів і інші можливі референтні групи.

2. Інформаційно-просвітницький етап, який представляє собою розширення компетенції підлітка в таких важливих областях, як культура міжособистісних відносин, технологія спілкування, способи подолання стресових ситуацій, конфліктологія і власне проблеми залежної поведінки з розглядом основних адиктивних механізмів, видів адиктивної реалізації, динаміки розвитку адиктивного процесу і наслідків.

3. Тренінги особистісного зростання з елементами корекції окремих особистісних особливостей і форм поведінки, що включають формування і розвиток навичок роботи над собою.

Таким чином, метою профілактичної діяльності стає формування психологічного і морального імунітету, створення у підлітка негативного ставлення до адиктивної поведінки.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Ovcharenko, Mykola O; Tavolzhanskyi, Oleksii V; Radchenko, Tetiana M; Kulyk, Kateryna D; Smetanina, Nataliia / Combating Illegal Drugs Trafficking Using the Internet by Means of the Profiling Method /Tavolzhansky O. V.// V.Journal of Advanced Research in Law and Economics; Craiova Том 11, Изд. 4(50), (Summer 2020): 1296-1304.

2. Золотова Г. Д. Нові підходи до профілактики адиктивної поведінки. Соціальна педагогіка: теорія та практика. 2016. № 1. С. 74-79

3. Головкін Б. М. Як стають жертвами злочинів // Проблеми законності. Вип. 136. 2017. С. 161 – 172. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pz_2017_136_19

Злочинці і жертви злочинів

---

4. Головкін Б.М. Злочинність неповнолітніх як суспільна проблема // Проблемі законності. 2016. № 133. С. 204-217 URL:: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pz_2016_133_21

Науковий керівник: к.ю.н., доц. А.В. Товолжанський